

Tekkelerde birbirinden farklı, değişik adlarla anılan pek çok salâ okunmaktadır. Bunlar arasında yaygın biçimde okunması sebebiyle tasavvuf çevrelerinde rağbet gören ve özellikle Kâdiri zikri esnasında icra edilen "salât-ı kemâliyye"nin ayrı bir yeri vardır. Adını metnin içerisinde yer alan "... adede kemâillâhi ve kemâ yelîku bi-kemâlihî" ifadesinden alan bu salâ, Ahmet Hatipoğlu tarafından yapılan bir düzenleme ile hüseyinî makamında notaya alınmıştır (salânın metni için bk. Seyyid Nûri el-Üsküdarî, s. 2). Salâ tekkelerde "çağıırma, davet etme" anlamında da kullanılmıştır. Mevlevî dergâhında yemek vakti geldiğinde somatçılık hizmetini yapan can mevlevîhânenin orta yerinde "lokma ya salâ!" diye bağırır, mukabele vakti geldiğinde dış meydancı her hücrenin kapısını vurup "destûr, tennûreye salâ yâ hûl!" diyerek mukabeleyi haber verirdi. Günümüzde salâ daha ziyade cuma, pazartesi ve kandil geceleriyle cenazelerde verilir.

BİBLİYOGRAFYA :

Seyyid Nûri el-Üsküdarî, *Salât-ı Kemâliyye Şerhi*, İstanbul 1328; Suphi Ezgi, *Nazarî-Amelî Türk Musikisi*, İstanbul, ts., III, 63; Nuri Özcan, *On Sekizinci Asırda Osmanlılar'da Dini Müzik* (doktora tezi, 1982), MÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 15-16; Tâhirülmevlevî, "Ramazânü'l-mübârek", *Mahfel*, sy. 11, İstanbul 1339, s. 186; Halil Can, "Dini Türk Musikisi Lûgâtı", *MM*, sy. 222 (1966), s. 198; a.mlf., "Dini Müzik", a.e., sy. 291 (1974), s. 15; Pakalın, III, 100.

NURİ ÖZCAN

7^a). Celvetîliğin Hâşimiyye koluna mensup olan Salacioğlu bir müddet Girit dışında seyahat ettikten sonra İstanbul'da Üsküdarlı şeyh Hâşim Baba'dan (ö. 1197/1783) hilâfet alıp Girit'te tekke şeyhi oldu (a.g.e., vr. 6^a, 31^b). Vezir Hasîb Seyyid Mustafa Paşa'ya takdim ettiği "Kaside-i Beççe"den Girit'te bir hankahının olduğu anlaşılmaktadır (a.g.e., vr. 7^a). Bursalı Mehmed Tâhir (Osmanlı Müellifleri, I, 131) ve ondan naklen Abdülbaki Gölpınarlı (*Türkiye'de Mezhepler ve Tarikatlar*, s. 237) Salacioğlu'nun 1220'de (1805) vefat ettiğini kaydeder. Ancak divanında 1240 (1824-25) yılını gösteren tarihler bulunduğu göre ölümünün en azından bu tarihten sonra olması gerekir. Nitekim *Osmanlı Müellifleri*'nin verdiği bilgi Nail Tuman tarafından tashih edilmiştir (*Tuhfe-i Nâili*, II, 964). Mezarı Girit'tedir. Vahdet-i vücûd ve devir görüşünü benimseyen melâmet ehli bir mutasavvıf olan Salacioğlu birçok şiirinde melâmeti överken kalender, abdal ve harâbâtî olduğunu da belirtir. Ona göre insan bu âleme devir sırrını anlamak, devrini tamamlayıp çıktığı ulvî âleme dönmek için gelmiştir. Devir insanın kendinden kendine yaptığı bir seferdir, yani bu âlemden alıp satan varlık aynıdır. Bu seyrüsefer Hakk'ın bir hikmetidir. Ancak bunun sırrını anlamak ve anlatmak mümkün değildir. Ehl-i

beyt'e aşırı muhabbeti olan Salacioğlu Hz. Hüseyin için bir mersiye yazmıştır.

Salacioğlu'nun 205 şiirden oluşan mürettep divanının bilinen nüshaları içinde Süleymaniye (Hacı Mahmud Efendi, nr. 3456; Hâşim Paşa, nr. 73/3; Mikrofilm Arşivi, nr. A. 4264), Millet (Ali Emîrî Efendi, nr. 251; Mikrofilm Arşivi, nr. A. 4125), Hacı Selim Ağa (Aziz Mahmud Hüdâyî, nr. 1259) ve İstanbul Üniversitesi (nr. 2807; AY, nr. 4771) kütüphaneleriyle Millî Kütüphane'de (Yaz A. 3225, nr. 235, 15735) ve Divan Edebiyatı Müzesi'nde (nr. 115) bulunanlar sayılabilir. Divan nüshalarının hemen arkasına kaydedilen iki mesneviden biri *Der Beyân-ı Şehâdet-i Nakşî Mustafa* adını taşır ve 1170 (1756-57) yılında şehid edilen, Çıkrıkçı Şeyh diye meşhur Kandiyeli Şeyh Mustafa Efendi'nin tasavvufi kimliğiyle hazin ölümünü anlatır. Oğlu yerine koyduğu Nâmî adındaki bir derviş için yazdığı *Nâmînâme* diye bilinen ikinci eserinde şariat, seyrü sülûk, tecerrüd, mahviyet, insanın yaratılışının başlangıcı ve nihayeti gibi konular ele alınmaktadır. Salacioğlu'nun divanında Girit'le ilgili belge değerinde şiirler, tarih kıtaları, kasideler bulunmakta olup Girit'in XVIII. yüzyıldaki çehresini, şairin çevresindeki kişileri, çeşme ve okul gibi yapılarını tanıma imkânı verir.

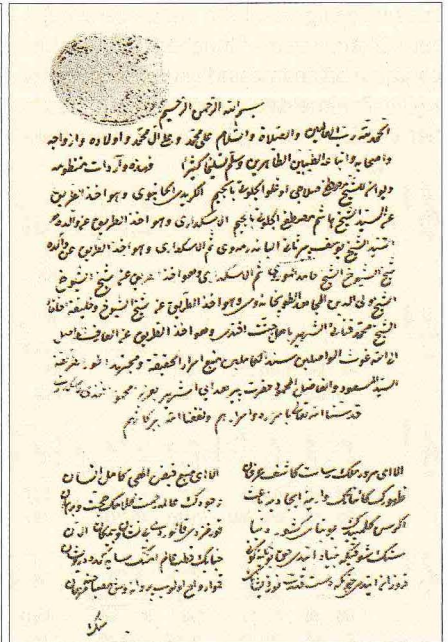
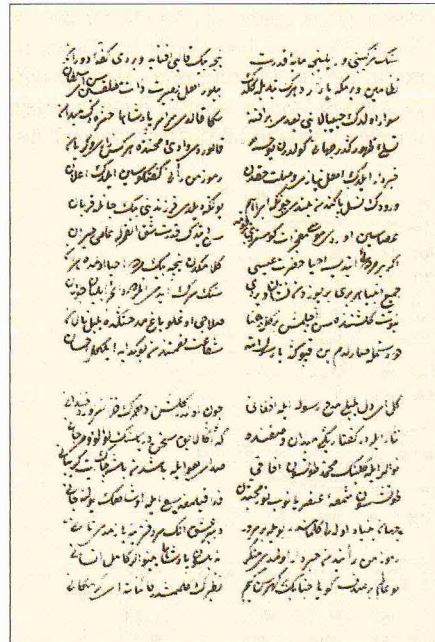
SALACIOĞLU MUSTAFA CELVETİ

(XIX. yüzyıl)

Mutasavvıf şair.

Girit'in Hanya şehrinde dünyaya geldi. Şiirlerinde Salacioğlu, Salacızâde, Ferzend-i Salacı, Salacidedeoğlu ve Salacı mahlaslarını kullanır. Doğum tarihi belli olmamakla birlikte babası şeyh Ahmed Efendi'nin vefatında (ö. 1170/1756) henüz çocuk yaşta olduğu belirtilir ("Salacızâde Şeyh Mustafa Efendi", *İntibâh*, nr. 1, 5 Safer 1298, s. 3). Salacioğlu'nun çeşitli şiirlerinde fakirlikten, çoluk çocuğa muhtaç olmaktan, büyüklere münevverin, küçüklere vefanın kalmadığından, kendisini anlamayan zâhir ehlini kastederek "hayvanı çok bir ormana düştüğünden" bahsetmesi (*Divân*, Millet Ktp., Ali Emîrî Efendi, nr. 251, vr. 8^a, 37^b) onun Girit'te sıkıntılı günler geçirdiğini gösterir. Harabeye dönen dergâhının tamiri amacıyla Seyyid Mustafa Paşa'ya yazdığı kasideye bakarak nüktedan bir mizaca sahip olduğu söylenebilir (a.g.e., vr.

Salacioğlu Mustafa Celveti divanının ilk iki sayfası (Millet Ktp., Ali Emîrî Efendi, Manzum, nr. 251)

BİBLİYOGRAFYA :

Salacioğlu Mustafa Celvetî, *Dîvân*, Millet Ktp., Ali Emîrî, nr. 251, vr. 6^a, 7^a, 8^a, 31^b, 37^b; Bandırma-
malzâde, *Mir'âtü't-turuk*, İstanbul 1306, s. 43-
47; *Osmanlı Müellifleri*, I, 131; Abdülbâki Gölpi-
narlı, *Türkiye'de Mezhepler ve Tarikatlar*, İstan-
bul, ts., s. 237; a.m.f., "Celvetiyye", *İA*, III, 67-
69; H. Kâmil Yılmaz, *Azîz Mahmûd Hüdâyî ve*
Celvetiyye Tarikatı, İstanbul, ts., s. 242-245; Az-
mi Bilgin, "Hâşim Baba", *Sahabeden Günümü-
ze Allah Dostları*, İstanbul 1995, VIII, 416-420;
Mehmet Nail Tuman, *Tuhfe-i Nâilî* (haz. Cemâl
Kurnaz – Mustafa Tatcı), Ankara 2001, II, 964;
Ahmet Sevgi, "Giritli Şairler", *Sî Fen-Edebiyat*
Fakültesi Dergisi, sy. 7-8, Konya 1994, s. 33-
35; M. Baha Tanman, "Bandırma-
malzâde Tekkesi", *DİA*, V, 54-55.

CEMAL KURNAZ – MUSTAFA TATCI

SALADIN, Henri Jules

(1851-1923)

Fransız mimarı ve sanat tarihçisi.

Bolbec'te (Seine-Maritime) doğdu. Eco-
le des Beaux-Arts'dan 1872'de mezun ol-
du ve bu alanda eğitimini sürdürdü. Fran-
sız Eğitim Bakanlığı adına 1882-1883 yıl-
larında Tunus'a giderek bazı İslâmî eser-
ler üzerinde incelemeler yaptı. Kendisin-
den kısa bir süre önce arkeolojik araştı-
rma- lar için buraya gelmiş olan Rene Cag-
nat ile birlikte izlenimlerini önce *Tour du*
monde adlı dergide yayımladı, ardından
kitap haline getirdi. 1883'te Güney İtalya'da
Ortaçağ mimarisine dair çalışmalar yap-
tı. Çizimleriyle 1884'te düzenlenen salon-
da onur derecesi aldığı gibi 1888'de Brük-
sel'de düzenlenen bir mimarlık yarışma-
sında bir yıl sonraki sergi için hazırladığı
Tunus Sarayı projesiyle gümüş madalya
kazandı. Bu projesini daha sonra hayata
geçirdi. 13 Temmuz 1889'da Fransa hü-
kümeti kendisine Légion d'Honneur nişan-
ı verdi ve aynı yıllarda Kamboçya Krallığı'nın
bir şeref nişanıyla onurlandırıldı. Bazı
İslâm ülkelerindeki mimari eserlere dair
yayınları yanında, Balkan Savaşı ile Osman-
lı idaresinden çıkmak üzere iken Selânik'te
bulunan Bizans eserlerine dair büyük
bir kitap hazırlamaya girişen heyette yer
aldı. Aralık 1923'te Paris'te öldü.

Eserleri. 1. *Manuel d'art musulman: L'architecture* (Paris 1907). İlk defa ya-
bancı dilde bütün İslâm dünyasının mi-
marlık tarihini toplu şekilde ortaya koyan
eserin birinci cildi 420 resimle birlikte al-
tı bölümden meydana gelmektedir: Giriş
niteliğinde başlıca ülkeler; Suriye-Mısır eko-
lü (Mısır, Suriye, Arabistan); Mağrib eko-
lü (Tunus, Cezayir, Fas, İspanya, Sicilya),
Fars ekolü (İran, Mezopotamya, Türkistan);

Osmanlı ekolü (Avrupa Türkiye, Anado-
lu); Hint ekolü (Hindistan, Çin, Uzakdo-
ğu). Kitabın II. cildi İslâm küçük sanatla-
rıyla ilgili olup Gaston Migeon tarafından
yazılmıştır. I. Dünya Savaşı'nın ardından
aynı yayınevi, İslâm sanatları el kitabını ye-
ni bilgiler ışığında daha geniş ölçüde der-
lemek düşüncesiyle yenilemeye girişmiş
ve ilk olarak Kuzey Afrika ve Mağrib'deki
mimari eserlere dair iki ciltlik bir eser Ge-
orges Marçais tarafından kaleme alınıp
yayınlanmıştır (*Manuel d'art musulman, l'architecture, Tunisie, Algérie, Maroc, Es-
pagne, Sicile*, Paris 1926-1927). Bu sırada
Migeon kendisine ait II. cildi gözden geçi-
rerek yeniden neşretmiş (1927), Saladin'in
kitabındaki İslâm mimarisinin diğer ülke-
lerdeki durumu aynı çapta yeni baştan ya-
zılamamıştır. 2. *Les monuments chrétiens de Salonique* (I-II, Paris 1918). Bir
cildi metin, bir cildi levhalardan oluşan bu
büyük eser, Bizans tarihçisi Ch. Diehl ve M.
le Tourneau ile birlikte Saladin'in de imza-
sını taşımaktadır. Eserden, Saladin'in Selâ-
nik'te hepsi camiye çevrilmiş olan eski Bi-
zans kiliselerini mimari bakımdan ince-
lediği ve onların rölevellerinin çizilmesine
katkıda bulunduğu anlaşılmakta, ayrıca
resimlerde bu yapıların o sırada henüz cam-
i hüviyetini muhafaza ettiği görülmek-
tedir. 3. *Description des antiquités de la régence de Tunis [texte imprimé]: Mo-
numents antérieurs à la conquête ara-
be* (I-II, 1886-1893). 4. *Congrès des archi-
tectes de 1887. Etude sur les monu-
ments antiques de la régence de Tu-
nis (mission de 1882-1883)* (Paris 1888). 5.
*Le voyage en Tunisie de Cagnat et Sa-
ladin* (Paris 1894; ed. François Baratte,
Paris 2005). 6. *Conférence sur l'art mu-
sulman, faite au siège social de l'uni-
on syndicale des architectes français*
(Paris 1895). 7. *La mosquée de Sidi Ok-
ba à Kairouan* (Paris 1899). 8. *Note sur*
*des monuments de la calaâ des Beni-
Hammâd, commune mixte des Maa-
did, province de Constantine (Algérie)*
(Paris 1904). 9. *Tunis et Kairouan* (Paris
1908). 10. *Les monuments d'Oudjda (Ma-
roc), note sur une communication de*
M. de Beaulaincourt (Paris 1911). 11. *Le*
yali des Keupruli à Anatoli-Hissar (René
Mesguich ile birlikte, Paris 1915). 12. *L'art*
*ornemental hispano-mauresque: l'Al-
hambra de Granada* (Paris 1920; 2. bs.
l'Alhambra de Granada, Paris 1926). Sa-
ladin ayrıca çeşitli ilmî dergilerde mak-
aleler ve *Grande encyclopedie*'de çeşitli
sanat tarihi konularıyla birlikte bilhassa
İslâm mimarisine dair maddeler yazmış-

tır. *Encyclopaedia of Religion and Et-
hics*'teki "Architecture" (Mohammadan)
maddesini de Saladin kaleme almıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Necib el-Akîkî, *el-Müsteşrikûn*, Kahire 1964, I,
220; K. A. C. Creswell, *A Bibliography of the Arc-
hitecture, Arts and Crafts of Islam*, Cairo 1978,
I, 11-12, 150, 230-231, 359, ayrıca bk. İndeks;
J. D. Pearson, a.e.: *Second Supplement*, Cairo
1984, s. 131, 216, 374; Zeynep Çelik, *Şark'ın*
Sergilenişi: 19. Yüzyıl Dünya Fuarlarında İslam
Mimarisi (trc. Nurettin Elhüseynî), İstanbul
2005, s. 140, 142, 143, 144, 145, 233.

SEMAVİ EYİCE

SALÂH

(bk. ASLAH; SÂLİH).

SALÂHÎ EFENDİ

(ö. 1197/1783)

Halvetî-Uşşâkî şeyhi, âlim ve şair.

1117'de (1705) bugün Yunanistan sınır-
ları içinde bulunan Kesriye'de (Kastorya)
doğdu (Sâdullah Enverî, vr. 176^b). Asıl adı
Abdullah Selâhaddin, mahlası Salâhî'dir;
Salâhî Uşşâkî diye tanınır. Bazı son dönem
kaynaklarda Uşşakiliğin yaygın olduğu Ba-
likesir'de doğduğunu ileri sürülmekteyse de
bu doğru değildir. Salâhî hakkında *Risâle-i*
Salâhiyye adıyla müstakil bir eser ya-
zan Hüseyin Vassâf, kâtipler zümresinden
olan babası Muhammed Abdülazîz'in Sa-
raybosna'da doğduğunu, daha sonra Kes-
riye'ye hicret ettiğini söyler. Tahsil hayatı-
na memleketinde başlayan Salâhî, baba-
sından devraldığı kâtiplik mesleğini sür-
dürmek ve öğrenimini tamamlamak için
İstanbul'a gitti. Bir süre Bâbüâlî'de Tahvil
Kalemi'ne devam ettikten sonra Hekimoğ-
lu Ali Paşa'nın hizmetine girdi. Ali Paşa'nın
görevi dolayısıyla maiyetinde birçok ye-
re seyahat etti. İlk seyahatini Ali Paşa'nın
vali olarak tayin edildiği Bosna'ya gerçek-
leştirdi. Osmanlı ordusunun Avusturya kuv-
vetlerine karşı zafer kazandığı Banyaluka
savaşına Hekimoğlu Ali Paşa ile birlikte ka-
tıldı (1150/1737). Paşanın 1153'te (1740)
Mısır'a vali olması üzerine Kahire'ye gitti.
Burada Halvetî şeyhi Şemseddin Muham-
med el-Hifnî ile tanıştı. Nakşibendî şeyhi
Hasan Demenhûrî'den cifr, vefk ve ilm-i hu-
rûf gibi havas ilimlerini öğrendi. Salâhî'nin
devlet hizmetindeki görevi Hekimoğ-
lu Ali Paşa'nın Mısır'dan Anadolu'ya gön-
derilmesiyle sona erdi (1154/1741). İstan-
bul'a döndüğünde paşa ile çıktığı bir Edir-
ne seyahati sırasında tanıştığı Halvetî-Uş-